

Livet under ytan

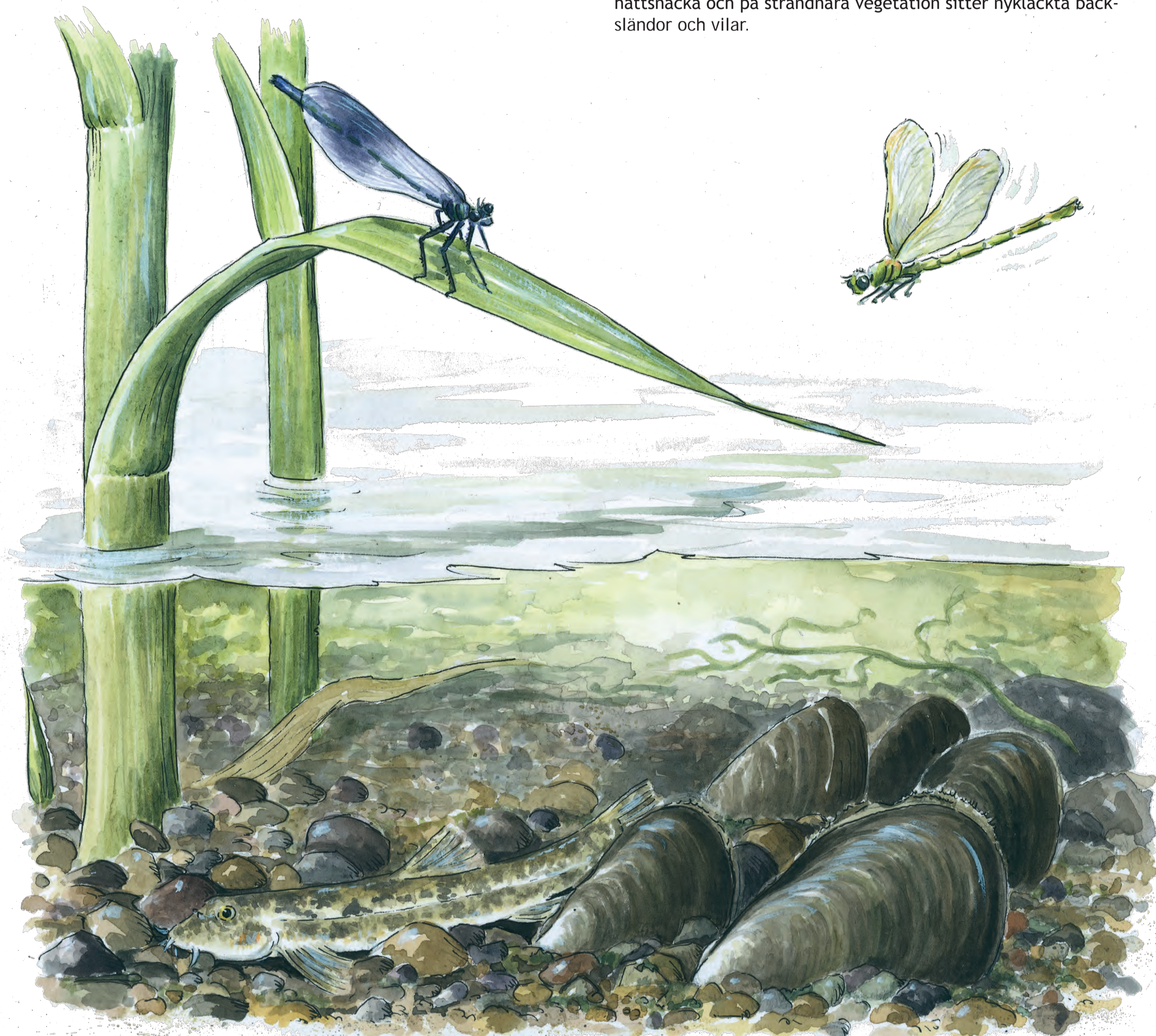
Det är inte bara den grönskande träd- och buskridån utmed vattendragen som lockar till sig djur, även under ytan myllrar det av liv! Här trivs ett flertal fiskarter och andra organismer som musslor och bäcksländelarver.

Vilka djur och växter som finns i vattendraget beror på vattenkvaliteten, temperaturen, strömhastigheten och hur botten ser ut. Lite förenklat kan man säga att Saxån och Braån börjar i skogsbyggena där småbäckarna har klart, rent och kallt vatten som snabbt porlar fram. Här dominerar djurlivet av små arter som är anpassade till det strömmande vattnet. Vanliga arter är slanka larver som dag- och bäcksländor. Andra är märkräfter, knottlarver och toppig hatsnäcka.

Då och då tappar de små djuren greppet och följer med vattnet nedströms. När sländlarverna sedan kläcks flyger de vuxna insekterna uppströms och lägger sina ägg. Smådjur som inte har någon del av sitt liv ovanför vattnet får kompensera att de då och då spolas med nedströms genom att ständigt simma uppströms längs kanterna på vattendraget. Många av smådjuren livnär sig på nedfallande blad och växtmaterial (se miljöbild A).

Miljöbild A. I de strömmande vattendragen återfinns toppig hatsnäcka och på strandnära vegetation sitter nykläckta bäcksländor och vilar.

Miljöbild C. Den tjockskaliga målarmusslan graver ner sig i sanden/gruset där den silar vattnet i sökande på föda. I närheten vilar grönlingen mot bottengruset och på ett vassblad ovan ytan väntar den blåbandade jungfrusländehekan på den gröna honan som kommer flygande.

Längre nedströms i åkerlandskapet har de mindre bäckarna ofta lagts i rör eller flyter stillsamt fram i raka diken. Här kan djuren ha en mindre strömlinjeformad kropp eftersom de inte riskerar att spolas bort i samma grad som i de starkt strömmande vattendragen. Djuren kan röra sig fritt i bäcken eller till och med hålla till på vattenytan. Här finns andra former av sländlarver och fritt simmande skalbaggar. I bottensedimenten och i förorenade områden är fjädermygglarver, iglar, gräsuggor, fluglarver och glattmaskar vanliga (se miljöbild B).

Ännu längre nedströms där åarna har en bredd om några meter trivs en hel del fiskarter, både fastboende och tillfälliga besökare för lek eller födosök. Rikast blir djurlivet om vattenmiljöerna är varierade med både snabbt forsande och lugna vatten samt djupa och grunda partier. Ofta bidrar storsen, träd och rötter till variationen och skapar därmed ett rikt växt- och djurliv.

Hotad mussla

Den tjockskaliga målarmusslan som kan bli 70-80 år är vår mest hotade stormussla. Den finns på sand- och grusbotten på några få lokaler i Saxån och Braån. Musslan livnär sig genom att filtrera fram organiskt material från vattnet som strömmar förbi.

Fortplantningen inleds på våren då ägg och spermier börjar mogna. De befruktade äggen utvecklas till larver. Larverna fäster på gälarna av bland annat elritsa och spigg. De lever där som parasiter i 4-5 veckor under vilken de omvandlas till en liten mussla.

Numera påträffar man mest äldre musslor vilket betyder att fortplantningen inte fungerar som den ska. Orsaken kan bero på föroreningar, försurning och brist på värd fiskar för sin reproduktion (se miljöbild C).

Miljöbild B. Larven till den gulbrämde dykarlarven är en duktig jägare som kan ta stora byten som småspigg och grodyngel. Sotvattengräsuggan och posthornsnackan är andra vanliga småkryp i vattenmiljön.

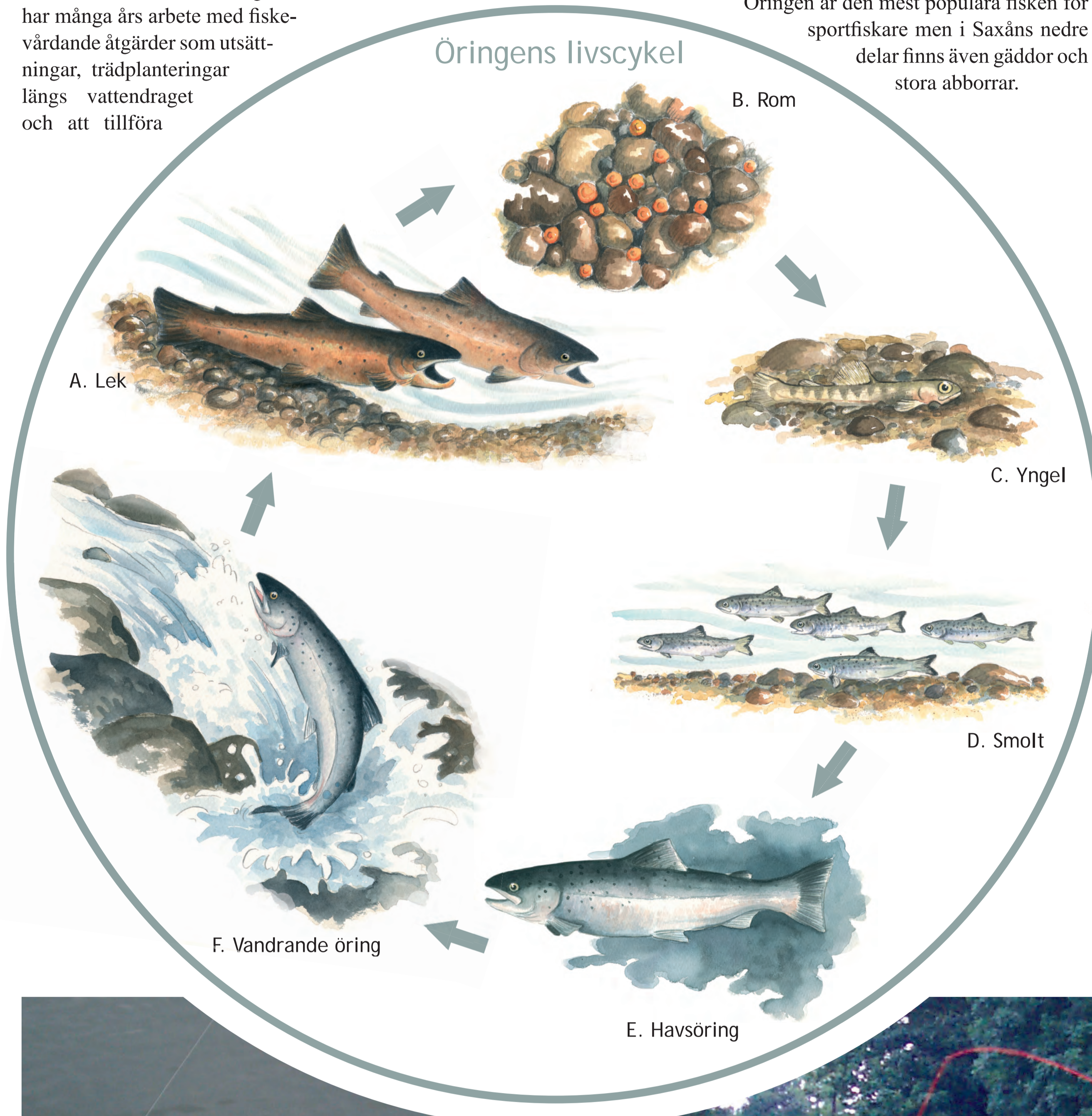
Öringens långa vandring

Öringen är numera vanlig i de flesta skånska vattendrag tack vare renare vatten som beror på bättre gödselhantering och färre men effektivare reningsverk. Dessutom har många års arbete med fiskevårdande åtgärder som utsättningar, trädplanteringar längs vattendraget och att tillföra

grus till öringens lekbottnar gett resultat.

I Saxån och Braån har också utsläpp från avloppsreningsverk nästan upphört helt och därmed har syrehalterna i vattnet ökat vilket gynnat öringen.

Öringen är den mest populära fisken för sportfiskare men i Saxåns nedre delar finns även gäddor och stora abborrar.

Backöring.

Öringfiske är en uppskattad flugfiskesport.

Långt upp i vattensystemet leker öringen på hösten (fig. A) och lägger sin rom på grusiga lekbottnar (fig. B). Under våren kläcks små öringyngel (fig. C) som under den första tiden lever av näring från den näringsrika gulesäcken de har med sig från födseln. Efterhand som de växer börjar de äta plankton och insekter och till slut även andra fiskar. Öringen stannar på sin uppväxtplats ett eller ett par år. Senare förbereder den sig på vandring ut i havet. De följer vattendraget nedströms till en större sjö eller ända ut i havet som smolt (fig D). Här stannar de sedan tills de blivit köns mogna (fig E) då de åter vandrar (fig F) hela långa vägen tillbaka till sin födelseplats för att kunna leka och snart ser nya små öringar dagens ljus.

Öringens storlek och färg skiljer beroende på miljön de lever i. T.ex är bäcköringen relativt liten och brunaktig med stora röda fläckar och lever hela sitt liv i bäcken. Havsröringen däremot är stor och silverblank, men vid leken återvänder den tillfälligt till sin födelseplats och antar då en lekdräkt som påminner om bäcköringen.

Andra fiskarter

Andra fiskar som finns i Saxån och Braån är ål, elritsa, id, mört, sandkrypare, grönlung, småspigg och storspigg, samt bäcknejonöga.

Ser man ett stim med stora fiskar som lojt simmar fram är det förmodligen id som antingen är på väg till sina lekvattnen i vattendragen eller ut till Öresund.

Under våren kan man få syn på bäcknejonögon när de leker i grunda småbäckar bland grus och småsten. De ser ut som "miniålar" och är inte större än en stor daggmusk. Efter lek- en dör nejonögat och det tar 5 - 6 år innan de nya fiskarna är vuxna nog för lek.

Den 10 - 15 cm långa grönlungen var en raritet på 1960-talet och då rödlistad. Den finns nu allmänt i västskånska åar. Den har skäggtömmar och livnär sig mest på botten djur (se miljöbild C).

Sandkryparen är en sällsynt bottenlevande fisk som bara finns i södra Sverige. Den blir 8 - 14 cm och finns i många olika typer av miljöer.

Saxån-Braåns vattenvårdskommitté

Saxån och Braån rinner genom Eslöv, Kävlinge, Landskrona och Svalövs kommuner och avvattnar ca 360 km². Vattendraget flyter i huvudsak genom ett intensivt utnyttjat jordbrukslandskap. Genom en gemensam satsning från kommunerna kring Saxån-Braån har omfattande åtgärder inom hela vattendragets avrinningsområde genomförts för

minska kväve- och fosforbelastningen, gynna den biologiska mångfalden, bevara och synliggöra kvarlevor av det gamla kulturlandskapet. Samtidigt har åtgärderna gynnat närrecreationen och bidragit till folkbildningen med kunskap om kretsloppet i naturen och bygdens natur- och kulturhistoria. Satsningarna har bland annat inneburit

anläggandet av dammar, våtmarker, skyddszoner, naturvårdsåtgärder och biotopförbättrande åtgärder för hotade arter med hopp om att lägga en god grogrund för ett fortsatt naturvårdsarbete. För utförligare information är ni varmt välkomna att besöka hemsidan: <http://www.saxan-braan.se>

Tips! ETT MYLLER AV KRYP UNDER YTAN!

Ta med en häv och en spann och se vilka djur som gömmer sig i vattnet. Häva gärna i kanterna där vattnet står stilla inne bland vattenväxter och i botten. Här söker småkryp, grodyngel och en och annan småfisk skydd mot det strömmande vatten och större rovfiskar.

